

KAUZA KŘIVOKLÁTSKO

BEZ ZNALOSTI HISTORIE JEN TĚŽKO POROZUMÍME PŘÍTOMNOSTI

Pavel Moucha

V poslední době je vedena stále vzrušenější debata o změně způsobu ochrany území centrální části Chráněné krajinné oblasti a biosférické rezervace UNESCO Křivoklátsko. Vyhlášení Národního parku Křivoklátsko s bezzásahovým režimem na většině plochy je prezentováno jako nejúčinnější způsob ochrany přírody tohoto území.

Zájem o tento region není zdaleka nový a nečekaný jev. Jak ukazuje historie zapsaná za poslední tisíciletí a doložená archeologickými nálezy z dřívějších dob, lidé vždy měli důvod získat vliv na oblast nazývanou dnes Křivoklátsko. Není cílem tohoto příspěvku podrobně se zabývat historií, ale dějiny jsou poučné a bez jejich znalosti jen těžko porozumíme přítomnosti či smysluplně naplánujeme budoucnost.

HISTORIE KŘIVOKLÁTSKA

Oblast křivoklátské vrchoviny byla obydlena po tisíce let, jak dokazují mnohé archeologické nálezy po celém území. Za příklad je možné uvést keltské opidum Stradonice na jihovýchodě regionu. Ve druhém století př. n. l. se rozkládalo jen

za opevněním osídlení na 90 hektarech, existovalo více než dvě století a bylo centrem zpracování železa a mědi i čilého obchodu. Ve stejném období bylo také například osídleno Hradiště u Podmokel na jihozápadě území, kde se našel největší evropský poklad zlatých mincí. Jak vypadala krajina a lesy v této době, lze odvodit

z prostého faktu, že obyvatelé sídel museli něco jíst, a podle nálezů to byla především divoká zvěř, lesní plody, ale také ovce, kozy, skot a odolné zemědělské obiloviny, které pěstovali nebo s nimi obchodovali. Stavba a obnova opevnění, zpracování rud i přežívání zimních měsíců vyžadovalo velké množství zpracovaného dřeva v okolních i vzdálenějších lesích, ve kterých se také páslo a polařilo. Jak asi vypadaly lesy před dvěma nebo třemi tisíci lety na Křivoklátsku? To můžeme usuzovat nejen podle archeologických nálezů, ale také díky paleozoologickému a paleobotanickému nebo dendrochronologickému výzkumu. Poznatky z těchto oborů nám představují krajinu se světlými lesy, množstvím otevřených ploch s výskytem velkého množství druhů organismů a rostlin. Pouze nepřístupné skály a rokle se vyvíjely pod menším lidským vlivem, ale i tam se občas pásli dobytek nebo těžilo dřevo, případně se projevil vysoký stav divoké zvěře zatlačené sem lidskou činností. Do 9. stol. většinou neexistují písemné doklady o osídlení a jsme odkázáni na archeologii. Pravděpodobně v roce 907 se na nedalekém Stochově narodil Václav z dynastie Přemyslovců, později svatořečený patron Českých zemí. Poté se zde o svůj mocenský zájem přeli Přemyslovci s Vršovci, což v roce 1003 vyústilo v pokus

Berounka nad Nezabudicemi, revíry Kouřinec a Buková.

o zavraždění knížete Jaromíra na vrchu Velizu. O necelých 100 let později byl při soupeření o politický a ekonomický vliv na oblast územního zájmu, včetně Křivoklátska, v roce 1100 zavražděn ve Zbečně kníže Břetislav II.

V průběhu staletí přešla sláva českých králů, kteří tu vystavěli dodnes obdivované hrady (Křivoklát, Točnick, Týřov, Krakovec, Nižbor) a založili mnohé hospodářské dvorce, poddanské vsi, lovecké hrádky a lesovny. Celá plejáda významných českých i jiných evropských králů a šlechticů usilovala o správu či vlastnictví území. Významné vládcé jako Přemysla Otakara II., Jana Lucemburského, Karla IV. nebo Václava IV. nahradili ve správě území Jagellonci a je zase Habsburkové a Valdštejnové, až nakonec do roku 1929 hospodařili na většině území Křivoklátska Fürstemberkové. Po celou dobu probíhaly ve zdejší krajině významné hospodářské aktivity a ve vztahu k hutnictví můžeme tvrdit, že od 17. stol. šlo o intenzivní průmyslovou činnost. Potřeba dřeva pro železárny, sklárny a gypsovny byla enormní, jednak jako doloviny a především jako zdroje dřevěného uhlí. Do konce 18. stol. již dávno zanikla původnost křivoklátských lesních porostů v kouřímilířů, odplula v pramenech vorů po řece Mži a byla strávena v bachorech jelenovitých a turovitých přežvýkavců. Od počátku 19. stol. byly lesy úmyslně pěstovány za účelem maximální produkce doloviny (jedle, později smrk a modřín) a dřevěného uhlí (především buk a dub). Černé lesy jedlin pokrývaly v polovině 19. stol. až 40% území a na významné ploše byly opuštěné seče porostlé břízou. Jedlové porosty v té době nebyly pozůstatkem jedlo-bukových pralesů, ale jednalo se o především z výsevů založené produkční lesy pro potřebu stavebního dříví a doloviny, s obmýtím 40–80 let.

VÝVOJ LESNICKÉHO HOSPODAŘENÍ

V průběhu 19. stol. nastal rychlý rozmach „lesnické kultury“, tedy plánovitě těžby, ale také obnovy a pěstování lesa. Objednávkou pro lesnické řemeslo byla ekonomická a společenská poptávka po jehličnatém stavebním dříví. Vznikaly tak monokultury borovice, smrku a modřínu. Z exotů se na Křivoklátsku prosadila

Dubová stanoviště postupně kolonizuje buk a habr, revír Dřevíč.

v menší míře borovice černá. Jedle obrovská, douglaska tisolistá, borovice vejmutovka, trnovník akát nebo dub červený jsou jen okrajovou záležitostí a v porostech se dnes vyskytují pouze výjimečně. Výskyt všech exotů (mimo modřínu opadavého) na území dnešní CHKO Křivoklátsko nedosahuje v lesních porostech zastoupení 1%. Jiná je situace s modřínem, který se stal běžně pěstovanou dřevinou a do současné doby je vylišován jako samostatná provenience ceněná pro kvalitu dřeva a snadné pěstování. Aktuálně se zastoupení modřínu v porostech Křivoklátska pohybuje okolo 7%. Lidskou činností méně ovlivněné zůstávaly lesy v extrémních polohách suťových svahů a skalnatých vrcholů. Od dob, kdy bylo v železárnách nahrazeno dřevěné uhlí kamenným uhlím a koksem, byly s menší intenzitou také obhospodařovány lesy doubrav a bučin. Opuštěním výmladkového hospodaření vznikaly lesy přestárých pařezin s extenzivním obhospodařováním. Vlivem vysokých stavů zvěře a pastvy byla většina listnatých lesů světlých a rozvolněných, s nižším zakmeněním. Již koncem 19. stol. a v počátku 20. stol. se projevil nevhodný způsob pěstování jehličnatých monokultur v jejich náchylnosti ke kalamitním stavům. Kromě klimatických kalamit to byla především bekyně mniška, která likvidovala ponejvíce borové porosty všech věkových stupňů. Od roku 1929 hospodařil na většině území,

mimo soukromé, obecní a selské lesy, podnik Československé státní lesy a statky. Od roku 1939 podléhalo území protektorátní vládě, v lesích se těžilo dřevo pro třetí říši a nacističtí potentáti lovili zvěř v křivoklátských honitbách. Po roce 1948 byl o území zájem v mnoha oblastech. Ve státních a znárodněných lesích hospodařil podnik Československé státní lesy, na části území na východě oblasti vojenské lesy a statky a v Lánské oboře samostatně Kancelář prezidenta republiky ČR. Na zemědělských pozemcích hospodařily jednotná zemědělská družstva a státní statky. Ve státních režijních honitbách lovili zvěř, mimo odborný personál, pro změnu také komunističtí potentáti, včetně velvyslance Svazu sovětských socialistických republik.

Na rovinatých plochách, kde byly jehličnaté monokultury pěstovány již od poloviny 19. stol., po mniškových kalamitách ze 30. let 20. stol. nastal návrat k zakládání smíšených lesů. Zhruba do 70. let 20. stol. převažovalo v lesích tradiční hospodaření a osvědčené hospodářské postupy. V rámci industrializace venkova a zprůmyslnění zemědělské a lesní výroby ale vzrůstal tlak na přeměnu smíšených porostů opět na jehličnaté monokultury. Znovu tu byla společenská objednávka, která rozhodovala o tom, jak má vypadat les. Cíle pěstování lesů se generalizovaly pro celou republiku a hlavní směr udávaly závěry sjezdů Komunistické strany Českosloven-

ška. Les se měl stát podle proklamací jednoho z tehdejších ministrů lesního a vodního hospodářství „fabrikou na dřevo“.

OCHRANA PŘÍRODY

Křivoklátská oblast byla současně také zájmem ochrany přírody. Nejstarší rezervace vznikaly z iniciativy lesníků a majitelů lesa již v meziválečných a poválečných letech (Týřovské tisy a Oupoř, Kohoutov, Svátá Alžběta). V 70. letech minulého století byly navrženy dvě desítky maloplošných rezervací a byl připraven návrh na vyhlášení CHKO. V centrální části Křivoklátska byla projektována velká přehrada s ambicí chránit dolní tok Berounky před povodněmi, splavnit Plzeň na mořskou cestu a chladit jadernou elektrárnu, jejíž výstavba byla plánována v okrese Plzeň-sever. K výstavbě přehrady naštěstí nedošlo, v roce 1977 bylo vyhlášeno Křivoklátsko biosférickou rezervací UNESCO a v roce 1978 chráněnou krajinnou oblastí na ploše 628 km². V lesích přetrvávala z přesvědčení i určité setrvačnosti snaha místních lesníků o pěstování smíšených a listnatých porostů.

Vývoj křivoklátské krajiny od 50. let minulého století také významně ovlivnila možnost výstavby rekreačních chat téměř všude, včetně lesního půdního fondu. Rozvoj chatových oblastí ukončila až stavební uzávěra v roce 1987. V té době bylo již v CHKO Křivoklátsko více než 6 000 chat mimo zastavěná území obcí.

ZÁCHRANA STARÝCH LISTNATÝCH LESŮ JAKO GENOVÝCH ZÁKLADEN

Lesní hospodářské plány z 80. let 20. stol. doporučovaly ustoupit od pěstování neperspektivní jedle bělokoré a nahradit ji modřínem, jedlí obrovskou a douglaskou. Přestárlé porosty (tj. porosty nad 130 let, což byly na Křivoklátsku především doubravy, bučiny a smíšené suťové lesy) měly být obnoveny na smrkovou nebo borovou alternativu v co nejkratším období jednoho či dvou desetiletí s využitím až pětihektarových holých sečí, což tehdejší lesní zákon na výjimku umožňoval. Byla to především zásluha lesníků na lesních závodech, ale také taxátorů, lesnických vědců, státní ochrany přírody a úředníků ve státní správě lesů, kteří ochránili staré listnaté porosty křivoklátských lesů pomocí genových základů. V porostech genových základů bylo oproti hospodářskému lesu významně prodlouženo obmýtí i obnovní doba a v obnově byl prioritně stanoven postup náseky a podrostní způsob hospodaření s maximálním využitím přirozené obnovy cílových dřevin přirozené druhové skladby. Je třeba také uvést, že staré listnaté porosty mimo jiné ochránil nezájem o listnatou dřevní hmotu a naplňování těžebních etátů kalamitní jehličnatou těžbou. V posledních dvou desetiletích minulého století proběhlo několik kalamitních sněhových, větrných a kůrovcových, které významně poškozovaly především smrkové a borové porosty. Obecně bylo v širší míře na území Křivoklátska uplat-

ňováno pěstování lesů na typologických základech namísto zjednodušeného rámcového plánování podle hospodářského souboru. Tento přístup byl vhodný vzhledem k velké pestrosti stanovišť, lesních porostů a jejich dřevin. Prosazován a uváděn do praxe byl osvícenými lesníky s podporou vědců, taxačních kanceláří, ochrany přírody i díky měnící se lesnické státní politice.

LESY NA KŘIVOKLÁTSKU PO TRANSFORMACI

V roce 1992 po transformaci Československých státních lesů, vzniku státního podniku Lesy České republiky a uvedení v platnost zákona o ochraně přírody a krajiny deklarovala Lesní správa Křivoklát návrat k přirozené druhové skladbě lesů. Většina lesníků a správců lesa ve státním i soukromém vlastnictví v území postupně přejímala myšlenku obnovy přirozené dřevinné skladby a obnovu ekologické stability lesních porostů s cílem trvale udržitelného hospodaření v lesích. Tomuto trendu napomáhá také od roku 1995 nový lesní zákon s jeho prováděcími předpisy. Do lesních hospodářských plánů a osnov se promítají a v praxi uplatňují požadavky na diferencovanou péči o lesní porosty podle stupně ochrany území nebo podle specifických požadavků na ochranu konkrétních stanovišť a druhů. Péče o maloplošná chráněná území je prováděna podle schválených plánů péče. Další diferencovaný přístup vyplývá ze zón

Pohled do údolí Vůznice JZ směrem do centra CHKO Křivoklátsko.

PR Jezírka pohled k vrcholu Lípa.

ochrany přírody, vymezených územních systémů ekologické stability a od roku 2000 se postupně přidávají území evropské soustavy Natura 2000 s plochami evropsky významných lokalit o souhrnné výměře přesahující v CHKO Křivoklátsko 6 000 ha (z celkových 63 000 ha, z toho 38 000 ha lesů). Od roku 2004 je na ploše 31 000 ha vymezena Ptačí oblast Křivoklátsko. Není výjimkou, že plocha jednoho lesního porostu je překryta hned několika stupni ochrany. Takto navrstvené stupně ochrany samozřejmě nejsou jen formální, ale přináší pro vlastníka různé druhy omezení. Na části území jsou omezení v takovém rozsahu, že vlastník může prokázat újmu na svém hospodaření opatřeními ochrany přírody. Od roku 2008 jsou újmy za omezení lesního hospodaření na území CHKO Křivoklátsko vypláceny. Do současné doby byly v CHKO Křivoklátsko náhrady újmy vzniklé omezením lesního hospodaření státem vypláceny vždy jen na lesních pozemcích v majetku státu, což je otázka k zamyšlení, ale není předmětem tohoto příspěvku. V maloplošných chráněných územích je v současné době převážná část lesů ponechána bez zásahů a je směřována, nebo již je v režimu samovolného vývoje.

STAV PŘIROZENOSTI LESNÍCH POROSTŮ KŘIVOKLÁTSKA

V posledních 20 letech proběhlo na území několik šetření zjišťujících stav přirozenosti lesních porostů. Původní metodika si kladla za cíl dohledat lesní komplexy ve vyšším stupni přirozenosti, tedy lesy málo ovlivněné lidskou činností. V rámci přísných, ale logických podmínek pro zařazení lesních celků bylo vybráno několik lokalit vhodných pro dlouhodobé sledování vývoje přirozených lesních ekosystémů na Křivoklátsku. S určitými výhradami bylo možné vybrat soubory porostních skupin o plochách zhruba od 30 do 200 hektarů, v podstatě pouze v rezervacích. Celková výměra vybraných ploch nedosahovala 1 000 hektarů v celém CHKO (v CHKO je cca 38 000 ha lesní půdy). Většina ploch nesplňovala požadavky minimální výměry vzhledem k typu ekosystému a v podstatě žádná z ploch zcela nesplňovala podmínku absence lidské činnosti v posledních 50 letech. Na části ploch, a to i mimo rezervace,

pak převažovaly biotopy extrémních poloh zakrslých doubrav a lipových javořin v režimu extenzivní péče v ochranných lesích, kde do značné míry probíhá samovolný vývoj bez omezení ze strany ochrany přírody. Jednou z hlavních myšlenek projektu bylo dohledání fragmentů přirozených lesů v ČR, nikoli vyhledání potenciálu pro jejich sekundární vytvoření. Modifikace původní metodiky je součástí aktuálně platné prováděcí vyhlášky č. 45/2018. Tato metodika byla také v „provizní úpravě“ použita pro hodnocení stavu přirozenosti lesních ekosystémů v současně navrhovaném území Národního parku Křivoklátsko. Ani zmíněná úprava zjednodušující hodnocení nezajistila větší podíl území ve vyšším stupni přirozenosti. V podstatě naprostá většina porostů spadá do klasifikace „les významný pro biodiverzitu“ a „les produkční – stanovištně původní“, tedy pátý a šestý nejnižší ze sedmi stupňů přirozenosti. Část ploch se pod subjektivním pohledem na staré hospodářské porosty listnatých dřevin dostala do stupně „lesy přírodě blízké“, ale po přečtení definice uvedené v prováděcím předpise nutně zjistíme, že mu velké množství porostů nutně nemůže odpovídat, protože není hodnocen aktuální stav, ale potenciální, vznikající v případě nastolení samovolného vývoje. Hodnocení je tedy neobjektivně vedeno myšlenkou prokázat pomocí vysokého stupně přirozenosti oprávněnost záměru a potřebu „zachránit křivoklátské pralesy“ před zánikem, který hrozí v případě ponechání lesů v režimu hospodářských lesů. Ještě mylnější je proklamace, že je to v zájmu ochrany biodiverzity cenných lesních ekosystémů. Pokud bychom hodnocení použili se stejnými kritérii pro plochu 3 000 ha lesů v Lánské oboře, musíme se ptát, proč tento majetek státu není součástí návrhu NP Křivoklátsko.

BIODIVERZITA A TMAVNUTÍ LESŮ

Mnoho studií z posledních let poukazuje na úbytek biodiverzity lesů středních a nižších poloh tmavnutím lesů vlivem hromadění živin, zarůstání, zvyšování zakmenění a přechodu k extenzivnějším způsobům obhospodařování, jako jsou například omezení výchovných zásahů nebo zjednodušení druhové a věkové struktury způsobem hospodaření nebo vlivem plošné sukcese.

Pohled z Nezapudických skal k obci Nezapudice.

Nová studie, zpracovaná vědci Botanického ústavu AV ČR, ukazuje, že v českých lesích postupně došlo k výraznému posunu v biodiverzitě rostlinných společenstev. Výsledky studie potvrdily postupný přechod od pestřejších lesů k jednotvárnějším, převážně stinným porostům, které jsou také bohatší na živiny. V otevřených lesích se ale koncentruje více ohrožených druhů rostlin i živočichů, proto je jedním ze závěrů výzkumu i doporučení k aktivnímu managementu těchto stanovišť. „Pro biologickou rozmanitost jsou tedy klíčové nejen lesy pralesovitěho charakteru, ale i lesy otevřené, udržované hospodařením“ (Ondřej Vild, Markéta Chudomelová, Martin Macek, Martin Kopecký, Jindřich Prach, Petr Petřík, Petr Halas, Michal Juříček, Marie Smyčková, Jan Šebesta, Martin Vojík, Radim Hédl 2024).

Stovky porostních skupin po celém Křivoklátsku dokazují svým stavem a vývojem v posledních desetiletích výše uvedené. Jsou to především doubravy s vysokým stupněm biodiverzity, které degradují zarůstáním bukem a habrem v posledních třech dekádách. Zvláště habr, jako indikátor lidské činnosti, zcela jednoznačně na celém území dokazuje dlouhodobou lidskou činnost v minulosti. Samozřejmě, že je habr přirozenou součástí dřevinné skladby křivoklátských lesů, kdy je jeho zastoupení na příhodných stanovištích v rozmezí 2 až 25% v různých věkových stupních normální. Ale v posledních desetiletích je běžné, že habr expanduje téměř na všech typech stanovišť, objevuje se v náletech a tvoří jednodruhové etáže pod skupinami smíšených porostů autochtonních dřevin. V případě pěstebních zásahů dochází v prvních letech péče o porostní

Podrovní hospodářství BK v revíru Bušohrad.

Přirozené zmlazení buku a dalších listnáčů.

skupinu k regulaci habru při ožinování kultur, při prořezávkách a probírkách. V případě ponechání ploch bez zásahu dojde k vytvoření zapojené stinné habřiny s velice omezenou biodiverzitou. Bohužel ani následná obnova po zestárnutí a prosvětlení není předpokladem pro obnovu druhově bohatého lesa, zvláště pak při ponechání lesa v režimu samovolného vývoje. Podobná situace je také u buku, který v posledních letech expanduje a potlačuje obnovu ostatních, na světle náročnějších dřevin a dřevin pomaleji rostoucích, neschopných uplatnit se v konkurenci náletu buku. V přirozeně fungujícím, dlouhodobě člověkem neovlivněném ekosystému střeoevropského pralesa rozkládajícího se na dostatečně velké ploše by šlo o nevýznamný úkaz v samovolném vývoji na malých plochách při rozpadu starých stromů nebo jejich skupin, případně na větších plochách při disturbancích klimatickými vlivy. To ovšem není situace lesních porostů na Křivoklátsku, kde je třeba brát aspekt homogenizace lesních porostů jako jedno z vážných rizik pro mimořádně cenné a pestré území ve stavu dochovaném a dlouhodobě utvářeném v souběhu přírodních sil spolu s lidskou činností.

Tmavnutí lesních porostů a jejich homogenizace oproti současnému stavu predikuje stav ohrožení stupně biodiverzity s celou řadou předmětů ochrany území, a to i ve vztahu k evropské legislativě v ochraně přírody. Z hlediska biodiverzity cenné lesní ekosystémy budou paradoxně

ohroženy samovolným vývojem. Přirozenou obnovu jedle, tisů, dubů, javorů, břeků, cenného ekotypu chlumního smrku a mnohých dalších dřevin přirozené druhové skladby v lesích s nastoleným samovolným vývojem lze očekávat zcela výjimečně a jejich zdlouhavé odrůstání do stadia plodných jedinců může destabilizovat lokální populace, jak tomu již v mnoha případech v současné době je. Pokles početnosti populace může být v těchto podmínkách vážným rizikem pro existenci místní provenience přirozeně se vyskytujícího druhu. Prioritně je v příspěvku věnována pozornost hlavním dřevinám stromového patra, ale je třeba připomenout, že jde o celé ekosystémy, mozaiku drobných stanovišť a jejich vývojových stadií s celým spektrem všech rostlinných a živočišných druhů svou ekologií přizpůsobených místním podmínkám a často vázaných na dochovaný stav lesních společenstev, který se může změnit zásadním způsobem při změně v přístupu k území ponecháním v režimu samovolného vývoje.

Nedávný výzkum vědců z Přírodopisného muzea v Londýně (NHM) upozornil na výsledky celosvětové studie, která prokázala rychlejší pokles biologické rozmanitosti v chráněných územích než mimo ně. „*Nová analýza však uvádí, že pouhé vyhlášení většího počtu chráněných oblastí automaticky nevede k lepším výsledkům biologické rozmanitosti. Vědci v příslušné studii zpochybňují efektivitu stávajících konzervačních postupů*“, jak upozornil list The Guardian (2024).

LESNICKÉ HOSPODAŘENÍ MÁ NAHRADIT SYSTÉM POKUS–OMYL

Zásadním argumentem zastánců samovolného vývoje lesních společenstev je, že předměty ochrany budou v NP podporovány aktivním managementem na části území a že také v bezzásahových územích bude možné provádět záchranné programy a opatření pro podporu ohrožených druhů. Ze znalosti stavu území a ze zkušeností s vývojem v posledních desetiletích z toho vyplývá, že bude nutné chránit předměty ochrany před novým přístupem v ochraně území. Managementová opatření budou představovat finančně nákladné zásahy, které nahradí v naprosté většině běžná lesotechnická opatření, jenom se jim tak nebude říkat a bude je hradit daňový poplatník místo hospodářského subjektu, který je prováděl v rámci svého hospodaření trvale udržitelným a přírodě blízkým způsobem, jak již bylo popsáno. Bohužel lze oprávněně předpokládat, že erudovaný přístup patřičně vzdělaného a zkušeného lesníka nahradí systém pokus–omyl amatéra v daném oboru. Po letech konzervativního přístupu k ochraně území, nejen v České republice, ale i v mnoha chráněných územích Evropy, se znovu zavádí do lesů hospodářská opatření v podobě výmladkového a sdruženého lesa, výběrného způsobu těžby s cílem upravit strukturu porostu a zvýšit podíl světlin nebo podpořit ohrožené druhy, pastvy v lesích, zraňování zdra-

vých stromů, vypalování ploch, narušování půdního povrchu, záchranné programy dřevin a další činnosti.

ZVĚŘ

Zastánci samovolného vývoje na převažující ploše potenciálního národního parku v podmínkách Křivoklátska poukazují na vysoké stavy zvěře a slibují si dosažení cíle přirozených lesů v bezzásahovém režimu také významnou regulací spárkaté zvěře.

Navrhovatelé národního parku staví omezení škod zvěří na lesních porostech do pozice jednoho z hlavních argumentů, proč je nutné území ochránit institucí národního parku. Současný stav po více než 30 letech regulace zvěře v NP Šumava a 25 letech v NP České Švýcarsko nijak nenaznačuje, že by situace na Křivoklátsku, kde jsou podmínky pro tento záměr v mnoha ohledech složitější, byla reálně řešitelná v přijatelném časovém horizontu, například v příštích 30 letech. Ti, kdo tvrdí opak, jsou buď naivní teoretici a snílci, nebo rádoby budoucí lovci v národním parku – loveckém revíru bez myslivosti, pod rouškou „záchrany Křivoklátska“ a s trvalým přísunem nejméně šesti druhů spárkaté zvěře. Žádné tomuto podobné a z mysliveckého hlediska atraktivnější místo v České republice ani daleko za jejími hranicemi není. Pokud nebude problematika nepřiměřených stavů spárkaté zvěře a přítomnosti geograficky nepůvodních druhů zvěře řešena komplexně na celých areálech výskytu, ideálně v rámci celé ČR, nemají opatření naději na úspěch. Vliv zvěře na lesní ekosystémy je nejen velmi významný, ale má také nejasné a proměnlivé rozhraní škodlivosti či prospěšnosti. V případě nadměrných stavů a samovolného vývoje lesních porostů bez ochrany obnov dojde k selekci dřevin a významnému snížení biodiverzity, zjednodušení dřevinné skladby i bylinného patra stávajících porostů. V případě nadměrného odlovu a při dlouhodobém omezení přirozených druhů lesních spásačů naopak dojde k prosazování konkurenčně silnějších, stín snášejících dřevin, houstenutí a tmavnutí porostů, snížení biodiverzity a omezení rozmanitosti vhodného prostředí pro celou řadu rostlinných a živočišných druhů a také k zarůstání velmi cenných bezlesí, tzv. „křivoklát-

ských pleší“. V této souvislosti dojde na území k omezení početnosti některých druhů, fragmentaci výskytu a tím také k větší zranitelnosti populací některých druhů. Zde je třeba poukázat mimo jiné na velký význam mozaiky malých ploch s oplocenými obnovami dřevin. Na těchto plochách je dočasně vyloučen vliv zvěře a umožněn rozvoj mnoha pasečných světlomilných druhů rostlin a živočichů. Jen kvetoucích bylin vázaných na sukcesii v plochách náseků jsou desítky druhů.

PRINCIPY UDRŽITELNÉHO LESNICKÉHO HOSPODAŘENÍ SE VEŘEJNOSTI OBTÍŽNĚ VYSVĚTLUJÍ

Během samovolného vývoje lesních ekosystémů dojde samozřejmě postupem času, v horizontu několika desetiletí nebo staletí, ke stabilizaci vývoje a ustálení určitého stupně biodiverzity. S jistotou však můžeme na základě současných zkušeností předpokládat, že stupeň biodiverzity bude nižší než u současného stavu lesních společenstev.

Popisovaný vývoj porostů není abstraktní teorií, ale skutečností, kterou je možné demonstrovat v lesních porostech nebo jejich částech po celém Křivoklátsku, včetně jeho centrální části. Fragmentované lesní porosty hospodářských lesů v podmínkách Křivoklátska jsou mozaikou mnoha typů porostů a ekosystémů v nejrůznějších fázích vývoje, jsou jedinečné svou pestrostí a jsou laboratoří lesnictví i mnoha dalších odvětví přírodních věd již po několik lidských i lesních generací.

„Nastolení samovolného vývoje“, „záchrana přirozených lesů“ nebo „návrat k pralesům“ jsou jednoduchá proklamatorní hesla, která není potřeba laikům příliš vysvětlovat a veřejnost lze s nimi snadno získávat na svou stranu. Opět se prosazuje společenská objednávka poplatná populismu své doby bez ohledu na skutečnost a rizika z toho plynoucí. Naopak péči o lesní ekosystémy směřující k přírodě blízkému a trvale udržitelnému způsobu hospodaření je náročné vysvětlit i některým lesníkům, vlastníkům lesa, biologům a ekologům, natož pak veřejnosti, politikům a úředníkům. K přijetí tohoto přístupu je potřeba hlubších znalostí v mnoha oborech, delšího času pro

Z Červeného kamene na horní č. Havlouše NPR Velká Pleš.

získání zkušeností a mnoha praktických příkladů pro alespoň základní poznání složité struktury ekologických vazeb lesních ekosystémů.

NA KŘIVOKLÁTSKU NEJSOU MÍSTA, KTERÁ BY NEBYLA OVLIVNĚNA LIDSKOU ČINNOSTÍ

Vzhledem ke známému vývoji zdejší krajiny v dlouhém období mnoha staletí lze jednoznačně vyhodnotit, že není na Křivoklátsku místo, která by nebyla významně ovlivněna lidskou činností. Je to krása a majestátnost zdejších opečovávaných lesů, co budí v mnohých představu právě objevených divokých pralesů. To ovšem jen dokazuje, s jakou profesionalitou a respektem je do dnešních dnů k většině území přistupováno. Je třeba se v mnohém poučit a přizpůsobit změnám klimatu i lidské společnosti, ale není žádný pádný, jednoznačný, závažný a přijatelný zdůvodnitelný argument pro to, aby se udělala za směrem k přírodě blízkému a trvale udržitelnému hospodaření v lesích Křivoklátska v majetku státu tlustá čára a vydali jsme se jinou cestou.

Autor:

Ing. Pavel Moucha

od roku 1992 do roku 2023 lesník Správy

CHKO Křivoklátsko

E-mail: moucha.pavel21@seznam.cz

Foto: autor